

Konference předsednictví ČR
„Rodičovská péče o děti a politika zaměstnanosti – kolize nebo komplementarita?“
Praha, 5. - 6. února 2009

**Jednání 6. února na téma „Kompetence v rámci rodinné politiky na národní,
nadmárodní a mezinárodní úrovni“**

**Eleonore Hostasch, předsedkyně evropské expertní skupiny zaměřené na
demografické otázky**
„Modernizace rodinných politik: Jaká je role EU?“
Platí mluvené slovo
Sliby platí!

Velmi mě těší, že dnes mohu promluvit v roli předsedkyně skupiny expertů na demografické otázky. Skupina skládající se ze zástupců vlád 27 zemí je poradcem evropské komise od roku 2007 při jejich činnostech týkajících se zodpovídání demografické proměny. V centru její práce přitom vedle tématu stárnutí populace stojí modernizace rodinné politiky.

Jako bývalá rakouská ministryně práce, zdravotnictví a sociálních věcí velmi dobře vím, že rodinná politika spadá do výlučné kompetence členských států. Je to tak dobře a správně a nikdo na tom nechce nic měnit. Nezávisle na tom však Evropská unie může – a o tom jsem přesvědčena – nepřímým způsobem přispět k modernizaci rodinné politiky.

Již po tři roky je rodinná politika opakovaně na evropské rovině tematizována. Toto je zásluha jak komise, tak německého předsednictví.

Ve svém sdělení ohledně demografické budoucnosti Evropy z roku 2006 navrhla Evropská komise členským státům integrovanou strategii k zodpovídání výzev demografické proměny. Tato strategie se v členských státech a jiných institucích EU setkala s velkým souhlasem. Jako jednu z pěti navržených akčních oblastí jmenovala komise cíl demografické obnovy.

Jedna Evropa, která zvýhodňuje demografickou obnovu, jedna Evropa, ve které Evropané mohou realizovat své představy o rodině. Ráda bych přitom zdůraznila jedno: mít děti je soukromá záležitost – a musí také soukromou záležitostí zůstat. Podstatný bod je ovšem to, že lidé musí mít reálnou možnost své přání mít děti uskutečnit.

V rámci předsednictví se Německo prokázalo jako důležitý motor tématu rodinné politiky na evropské úrovni. „Evropská aliance pro rodiny“, kterou rada na jaře roku 2007 zřídila, je „dítětem“ německého předsednictví. S „Evropskou aliancí pro rodiny“ se členské státy rozhodly pro to, že si na evropské úrovni budou vyměňovat zkušenosti z rodinné politiky a že se budou od sebe navzájem učit. Mnohé země jsou právě v situaci, kdy nově zaměřují svá opatření v oblasti rodinné politiky, a přitom by rády profitovaly z úspěšných zkušeností svých sousedů. Německému předsednictví lze dle mého názoru také přičíst, že byl zrušen umělý protiklad mezi politikou rodinnou a politikou rovných šancí.

Důvody pro modernizaci rodinné politiky v členských státech

Než se hlouběji ponořím do svého příspěvku k modernizaci rodinné politiky Evropské unie, ráda bych se nejprve zabývala otázkou, proč členské státy vlastně nově vytyčují svou rodinnou politiku a přepracovávají její nástroje. Ráda bych zde uvedla pět bodů.

Zprv jde členskými státy o to, aby přizpůsobily rodinnou politiku měnící se sociální realitě rodinného života. Jak zásadně se v posledních dekadách proměnily vzorce rodin a domácností, lze vyčíst z druhé evropské demografické zprávy, kterou komise představila v listopadu. Dovolte mi jmenovat jen několik faktů: lidé uzavírají první manželství stále později. V roce 2003 se sezdávali zhruba o dva roky později než v roce 1990. Rozvodové statistiky od 70. let výrazně vzrostly, v některých zemích i více než dvojnásobně. Zároveň je stále častější výskyt nemanželského soužití. A velká část dětí se dnes rodí mimo manželské svazky. Ve většině členských zemí je jejich počet mezi 25 a 50 % všech dětí. Na tyto uvedené změny musí rodinná politika nutně reagovat.

Zadruhé jde členskými státy o to, aby přeměnily opatření rodinné politiky tak, aby bylo zmírněno riziko dětské chudoby a chudoba se nedědila z generaci na generaci. Děti jsou chudé, když jsou jejich rodiče nezaměstnaní nebo když žijí v domácnosti, v níž se málo pracuje, anebo pokud jejich rodiče sice pracují, ale pracovní odměny a příspěvky na děti nestačí na to, aby odvrátily riziko chudoby. Finanční situace rodin závisí na kombinaci příjmů dosažených rodiči a pobíraných příspěvků. Státní příspěvky mohou pokrýt náklady na děti zásadně a ve vysoké míře. Ale musely by být velmi vysoké, aby nahradily druhý příjem v domácnosti se dvěma dospělými. Poskytnutí cenově únosné péče o děti může mít proto podstatný vliv na finanční situaci rodin a zároveň na hrozící riziko chudoby. Tak bylo v roce 2005 vystaveno riziku chudoby kolem 7 % všech domácností s dětmi s vyživovací povinností, pokud měli oba dospělí zaměstnaní.

Také třetí důvod pro modernizaci rodinné politiky souvisí jistým způsobem se zaměstnáním, a to především u žen. Tváří v tvář demografické proměně a předpovídanému úbytku populace v produktivním věku sledují členské státy cíl lépe využít potenciál zaměstnanosti a zejména zvyšovat podíl žen na pracovním trhu. Členské státy EU si stanovily cíl, že podíl zaměstnanosti žen zvýší do roku 2010 na 60 %. Předpokladem pro to je dostatečná nabídka kvalitativně hodnotné a cenově únosné péče o děti.

Čtvrtým důvodem je v mnohých členských státech nízká porodnost. Z dotazníků vyplývá, že mnoho žen a mužů si přeje mít více dětí, než skutečně přivádějí na svět. Důvodem jsou často nevýhodné společenské a ekonomické podmínky. Pokud srovnáme situaci mezi členskými zeměmi EU, pak dojdeme k závěru, že porodnost závisí na poskytování péče o děti pro mladší děti a míry zaměstnanosti žen. Země s dobrými zařízeními pro péči o děti a vysokým stupněm podílu žen na výdělečném životě vykazují i vyšší porodnost.

Pátý důvod pro modernizaci rodinné politiky souvisí s rovností pohlaví a změněnou dělbou rodinných úloh mezi muži a ženami. Na jedné straně se dnes stále více a více mladých žen nechce rozhodovat mezi profesní činností a rodinou. Chtějí po krátké pauze na miminko opět vykonávat své povolání. A na druhé straně chce stále větší počet mužů trávit více času se svými dětmi. Vzhledem k pozměněné dělbě úkolů v péči o děti reformují mnohé členské země své úpravy pro čas rodičovství, které nově obsahují i složky určené pro otce.

Lze tedy konstatovat, že modernizace rodinné politiky směřuje k opatřením, která zjednodušují slučitelnost pracovního a rodinného života, jakož i přispívají k redukci rizik chudoby a zvýšení porodnosti. V modernizaci rodinné politiky je také žádoucí ohled na

úroveň zaměstnanosti a rovnost pohlaví. Zároveň to vypadá, že se bude krýt s očekáváním evropských občanů a občanek.

V dotazníku Eurobarometr ze září 2008 považovala polovina dotazovaných slučitelnost povolání a rodiny za obtížnou. Zároveň projevilo 40 % dotázaných nespokojenost s rodinnou politikou svých zemí, přičemž nespokojenost byla vysoká zejména v jižních a východních zemích. Jako nejdůležitější opatření pro zlepšení situace rodin bylo uváděno budování zařízení pro péči o děti a lepší finanční podpora. Pro dvě třetiny všech dotázaných je lepší přístup k zařízením pro péči o děti nejvyšší prioritou.

Příspěvek EU k modernizaci rodinné politiky

Dovolte mi nyní přistoupit k tématu role Evropské unie při modernizaci rodinné politiky.

Lisabonská strategie nabízí rámcové podmínky pro modernizaci rodinné politiky pomocí podpory rovných šancí a především zlepšení slučitelnosti profesního a rodinného života, která přispívá k podílu na výdělku ze strany žen. Kromě cílů zaměstnanosti je zde třeba v první řadě uvést barcelonské cíle pro péči o děti, jež tvoří pevnou součást strategie růstu a zaměstnanosti.

K propojení stanovení těchto cílů slouží i evropské strukturální fondy. Tak členské státy plánují, že v průběžném období podpory 2007-2013 vydají na opatření k podpoře zaměstnanosti žen a lepší slučitelnosti profesního a rodinného života celkem více než 2,6 miliardy eur. A více než 555 milionů eur má být použito na zlepšení péče o děti.

Evropská aliance pro rodiny

Kromě toho nabízí Evropská aliance pro rodiny členským státům rámec pro výměnu informací a zkušeností v rodinné politice. Skupina expertů pro demografické otázky, kterou vede, doprovází komisi při konkrétní tvorbě aliance. Dovolte mi krátce představit nástroje, které komise pro Alianci vytvořila:

Zprv je to demografická zpráva předkládaná komisí a demografické fórum, které se koná každé dva roky. Téma vstřícnosti vůči rodinám tvořilo v listopadu minulého roku jeden ze dvou stěžejních bodů 2. demografického fóra. Konaly se k němu workshopy, které se zabývaly německou politikou vstřícnosti vůči rodinám, opatřeními v rodinné politice k potírání chudoby ve Švédsku a časem rodičovství na Islandu.

Zadruhé je to webový portál, který byl vyvinut za německého předsednictví ve spolupráci s komisí a má sloužit k výměně informací a opatření k politice vstřícnosti vůči rodině. Mezitím komise převzala další vývoj a brzy nabídne obsáhlé informace k národním opatřením v rodinné politice.

Zatřetí jde o výzkumnou práci. Na dosavadních zasedáních skupiny expertů se zástupci vlád informovali o velkém zájmu na evaluaci opatření rodinné politiky. Komise v současnosti podporuje OECD při vývoji nástrojů pro evaluaci opatření rodinné politiky. V souvislosti se 7. rámcovým výzkumným programem v roce 2009 zřídí komise takzvanou sociální platformu k situaci rodin a rodinné politice. Sociální platforma má nabídnout badatelům a zástupcům zájmových skupin fórum, na němž by se společně radili o budoucích výzkumných projektech v této oblasti.

Začtvrté je tu použití prostředků z evropských strukturálních fondů. Komise za spolupráce různých členů expertní skupiny pro demografické otázky vypracovala brožuru, která se zaměřuje na aktéry na lokální nebo regionální úrovni a na základě příkladů již podpořených projektů poukazuje na možnosti podpory budoucích projektů na téma vstřícnosti vůči rodině.

Zapáté organizuje skupina expertů na demografické otázky třikrát ročně semináře, které jsou otevřeny i zástupcům zájmových skupin. V červnu se bude konat již třetí seminář k rodinné politice. Tentokrát by měly být představeny první výsledky spolupráce mezi komisí a OECD s evaluací rodinné politiky. Na listopad je plánován seminář, který má osvětlit, nakolik jsou potíže, kterým mladí lidé čelí při profesním zařazení, spoluzodpovědné za odkládání dětí. Dalším záměrem je uspořádat v průběhu roku seminář peer review na téma chůvy.

Závěr

Jako předsedkyně skupiny expertů na demografické otázky jsem se mohla přesvědčit o tom, že Evropská unie může poskytnout významný příspěvek i na poli, jako je rodinná politika, tedy tam, kde nemá žádnou přímou kompetenci. A to tehdy, pokud to členské státy EU taktéž pochopí a skutečně využijí významu společného poučení. Proč stále dokola vynalézat kolo? Je přece mnohem cílevědomější profitovat z pozitivních zkušeností a také chyb druhých.

Evropská aliance pro rodiny je podle mého přesvědčení užitečným nástrojem pro ty, kteří se v členských zemích – ať už na národní, zemské nebo komunální rovině – zasazují o lepší životní a pracovní podmínky pro rodiny. Existuje velký prostor pro adaptaci – a nikdy nemůže škodit navzájem se informovat o tom, co podnikají evropští sousedé.

Jsem přesvědčena, že tyto nepřímé příspěvky Evropské unie napomohou k modernizaci rodinné politiky a nakonec přispějí i k tomu, že selepší životní podmínky pro rodiny i děti.